

JOAN F. MIRA

*“Vaig parlar, doncs,
d'aquell segle XV
i principis del XVI,
quan les galeres
anaven i venien
d'un costat a l'altre
de la mar
portant estudiants
i eclesiàstics,
mercadors, militars,
buscadors de fortuna
i tota mena de gent:
ara, cinc segles
més tard, ens resulta
difícil imaginar
tant de trànsit,
tanta proximitat,
una relació
tan intensa
i tan densa”*

Catalans, italians

D'alguna cosa havia de parlar a Torí, com a conferència de clausura de la Fira Internacional del Llibre —enguany el país convidat era Catalunya—, i vaig parlar dels nou segles que els catalans i els italians han passat mirant-se a la cara, a *guardarsi faccia a faccia*, sabent-ho i sense saber-ho. Supose que aquest setmanari ja explica com ha anat això de la Fira de Torí, i de la literatura nostra com a “convidada d'honor”. I si no ho explica prou, paciència. Jo vaig parlar, doncs, del temps que els mestres d'obres llombards venien fins al Pirineu a construir esglésies bellíssimes, a ensenyar a elevar monestirs en segles de comtes i abats poderosos. Vaig parlar de com es miraven de fit a fit catalans i genovesos, pel control d'aquest espai que ara en diuen “Mediterrani nord-occidental”, de les batalles i les baralles per Sardenya, de les guerres i les paus, dels còsols seus a les ciutats nostres i dels nostres a les d'ells, de la Gènova de Tortosa i la de Mallorca, de la ciutat de l'Alguer i de tot allò que queda i que no queda. I també de la reina Constança Hohens- taufen de Sicília, casada amb un rei nostre, i de les Vespres Sicilianes, dels Anjou i dels papes, dels Llúria o Loria, de tants llinatges i de tanta gent que va anar de casa nostra a establir-se en aquelles terres (no tots eren bona gent: n'hi havia de purs i simples aprofitats, lladres i explotadors d'avantatges, i l'*avara povertà dei catalani* que diu el Dante Alighieri), dels casals que hi han quedat, amb quatre barres o sense. I vaig recordar que a València, durant molts i molts anys, vam menjar blat de Sicília, i enviàvem taulells de Manises a Itàlia i llanes del Maestrat i de Morella als obradors toscans. I de la cort napolitana del Magnànim, amb l'arquitecte Sagrera dirigint les obres de l'esplèndid Castel Nuovo, i dels músics i els poetes cavallers, Ausiàs Marc navegant sense ganes per Sardenya, i Andreu Febrer traduïnt per primera vegada la *Divina Comèdia* completa i en vers. Dels humanistes italians que a Nàpols van ser protegits i pagats per sobirans amb el cognom d'Aragó, i de com aquesta circumstància —el fet que els reis es deien “d'Aragó”— ha fet que el nom dels catalans quede en l'oblit de la història: *aragonesi*, i més endavant *spagnoli*, és el nom d'aquells segles, del XIV i el XV al XVII, per a la història italiana. No hem tingut molt d'encert en la nomenclatura, nosaltres.

I de la Roma dels Borja, plena, algun temps, de *catalani* que eren la major part valencians: bisbes i cardenals, militars de fortuna, juristes, familiars suposats o reals dels dos papes de Xàtiva; i del significat singular d'aquell mig segle per a la nostra història i la de Roma, la d'Itàlia i la del pontificat. Vaig parlar, doncs, d'aquell segle XV i principis del XVI, quan les galeres anaven i venien d'un costat a l'altre de la mar portant estudiants i eclesiàstics, mercaders, militars, buscadors de fortuna i tota mena de gent: ara, cinc segles més tard, ens resulta difícil imaginar tant de trànsit, tanta proximitat, una relació tan intensa i tan densa. I vaig parlar dels jesuïtes valencians del XVIII —que tan bé ens ha il·lustrat el seu confrare insigne Miquel Batllori— publicant llibres, ensenyant i entrant en polèmiques de Bolonya a Nàpols i de Pàdua a Ferrara. I finalment dels nostres poetes de la Renaixença madura, en primer lloc els mallorquins, que van traduir profusament Leopardi, Foscolo i Carducci, i dels poetes posteriors, de primers del segle XX, que van continuar traduïnt els italians fins a Ungaretti i més encara. Al costat d'alguns estudiosos d'allà que, pels mateixos anys, feien conèixer a Itàlia la realitat d'una literatura catalana moderna i antiga. Són nou segles —sobretot aquell temps entre el XIV i el XVI— d'una relació de família, de veïnatge i d'afinitats, com segurament ni ells ni nosaltres no hem tingut amb cap altre poble o gent. Els italians, però, se'n recorden ben poc. I em fa l'efecte que els catalans també n'han perdut la memòria. Cosa que, a més de ser un pecat, és una injustícia.